

SUNDAY TIMES BEST SELLER

ΤΑ
ΕΠΤΑ
ΘΑΥΜΑΤΑ
ΤΟΥ
ΑΡΧΑΙΟΥ
ΚΟΣΜΟΥ

BETTANY
HUGHES

ΣΕΙΡΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΕΙΡΑΣ: Μάρκος Καρασαρίνης

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου**

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: The Seven Wonders of the Ancient World

Από τις Εκδόσεις Weidenfeld & Nicolson, Λονδίνο 2024

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Bettany Hughes

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Δημήτριος Β. Σταυρόπουλος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ-ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Γιώργος Κασαπίδης

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Patrick Knowles

ΜΑΚΕΤΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Βίκυ Αυδή

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Σπυριδούλα Βονίτση

© Bettany Hughes, 2024

© Φωτογραφιών εξωφύλλου: Shutterstock

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2025

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2025

ISBN 978-618-01-6183-0

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Από το 1979

Έδρα:

Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Since 1979

Head Office:

121, Tatoi Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore:

13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800

e-mail: info@psychogios.gr

psychogios.gr

BETTANY HUGHES

ΤΑ
ΕΠΤΑ
ΘΑΥΜΑΤΑ
ΤΟΥ
ΑΡΧΑΙΟΥ
ΚΟΣΜΟΥ

Μετάφραση: Δημήτριος Β. Σταυρόπουλος

Εισαγωγή

Wunder – Παλαιά αγγλικά

«ένα υπέροχο πράγμα, θαύμα, αντικείμενο που προκαλεί κατάπληξη»

ΤΟ 1303 μ.Χ. ΕΝΑΣ ΤΕΡΑΤΩΔΗΣ ΣΕΙΣΜΟΣ σάρωσε την Ανατολική Μεσόγειο. Το πλήγμα έκανε τις αστραφτερές πέτρες της επένδυσης της Μεγάλης Πυραμίδας στην Γκίζα της Αιγύπτου –το αρχαιότερο από τα Επτά Θαύματά μας– να χαλαρώσουν, κι έκανε τα υπολείμματα του νεότερου, του πανύψηλου Φάρου της Αλεξάνδρειας, να σωριαστούν με πάταγο στο έδαφος.¹ Η Μεγάλη Πυραμίδα ενσάρκωνε την τεράστια προσπάθεια που κατεβλήθη για χάρη ενός σχεδόν παντοδύναμου ανθρώπου. Ο Φάρος της Αλεξάνδρειας ήταν ένας δημόσιος φωτοσημαντήρας που χρησίμευε για να κρατά ασφαλείς τους ταξιδιώτες από τέσσερις ηπείρους και να γνωστοποιεί το αποθετήριο όλης της γνώσης που ήταν δυνατόν να κατέχει η ανθρωπότητα. Σε όλο αυτό όμως το σύνθετο τόξο της εμπειρίας που καλύπτει σχεδόν 4.000 χρόνια, από το όραμα ενός μοναδικού και παντοδύναμου ανθρώπου μέχρι το δίκτυο των ανθρώπινων διανοιών, κανένα θαύμα φτιαγμένο από ανθρώπινα χέρια δε θα μπορούσε να αποδειχθεί ικανό να υπερνικήσει τη δύναμη της Μητέρας Γης.

Τα Επτά Θαύματα του Αρχαίου Κόσμου ήταν μια εξαιρετικά τολμηρή επιβολή στον πλανήτη μας. Ενσαρκώσεις της όμορφης, οδυνηρής, αξιωματικής αλήθειας του είδους μας ότι είμαστε αναγκασμένοι να φτιάχνουμε τον κόσμο κατ' εικόνα μας και να τον τροποποιούμε κατά τη βούλησή μας. Ήταν επίσης η λαμπρή περιπέτεια του νου, δοκιμασία των ορίων της ανθρώπινης φαντασίας. Το βιβλίο αυτό διασχί-

ζει τα τοπία τόσο των αρχαίων όσο και των σύγχρονων καιρών· ένα ταξίδι που σκοπό έχει να θέσει το ερώτημα γιατί θαυμάζουμε, γιατί δημιουργούμε, γιατί επιλέγουμε να θυμόμαστε τον θαυμασμό των άλλων. Για να εξερευνήσω τα ίχνη των ίδιων των Θαυμάτων και τα ίχνη που έχουν αφήσει στην Ιστορία, ταξίδεψα με τον τρόπο που το έκαναν και οι αρχαίοι, διά ξηράς και διά θαλάσσης. Ο στόχος μου ήταν να ανακαλύψω τι σήμαιναν τα Επτά Θαύματα σε «αυτούς» –τους συγγενείς μας πίσω στον χρόνο– και τι κάνουν και μπορεί να σημαίνουν για εμάς.

Η λέξη *θαύμα* είναι ευέλικτη: το θαύμα είναι τόσο φαινόμενο όσο και διαδικασία. Τα θαύματα έχουν δύναμη επειδή μας βοηθούν να συνειδητοποιούμε ότι ο κόσμος είναι μεγαλύτερος από εμάς. Το θαυμαστό γεννά ενδιαφέρον και συχνά ενσυναίσθηση, κι αυτά με τη σειρά τους τρέφουν τη σύνδεση. Αυτές τις συνδέσεις τις επεξεργαζόμαστε και τις εσωτερικοποιούμε. Διανοητικά και συναισθηματικά, μέσω της φυσικής διαδικασίας της σκέψης, συνειδητοποιούμε ότι είμαστε πραγματικά ένας κόσμος. Έτσι αναζητούμε τα θαύματα –φυσικά, τεχνητά, φιλοσοφικά, επιστημονικά, είτε αυτά είναι κοντά είτε μακριά– ως μία πράξη κοινωνικοποίησης.

Πώς μπορούμε λοιπόν να αποφασίσουμε συλλογικά τι είναι θαυμάσιο;

Ένας παλιός τρόπος είναι να δημιουργούμε καταλόγους θαυμάτων. Έχουν υπάρξει πολλά θαύματα σε πολλές εποχές. Υπάρχουν θαύματα των αρχαίων, των σύγχρονων, των μηχανικών και των φυσικών κόσμων. Στην τελευταία καταμέτρηση, εβδομήντα μνημεία έχουν καταγραφεί επισήμως ως θαύματα της Ιστορίας.² Υπάρχει τώρα μία μόδα για την εθνικοποίηση των θαυμάτων – τα Επτά Θαύματα του Παντού, από το Αζερμπαϊτζάν μέχρι τη Ζιμπάμπουε, από τον Καναδά μέχρι την Κολομβία. Από πνευματική άποψη επίσης, έχουν συλλεγεί με ζήλο τα Επτά Θαύματα της βουδιστικής, της ισλαμικής, της ινδουιστικής και της χριστιανικής θρησκείας.³

Υπάρχει όμως μία διεθνής επιλογή θαυμάτων, η οποία φαίνεται πως αποτέλεσε το προσχέδιο για όλες τις άλλες. Η ανακάλυψη, και μάλιστα η επιβίωση, αυτού του καταλόγου από το άλφα έως το ωμέγα μοιάζει με θαύμα. Η παλαιότερη σωζόμενη καταγραφή της σύνοψης των Επτά Θαυμάτων του Κόσμου, που συντάχθηκε τον 2ο αιώνα π.Χ., βρέθηκε σε ένα κομμάτι παπύρου που χρησιμοποιήθηκε για να τυλίξει ένα

αιγυπτιακό μουμιοποιημένο σώμα. Αυτή η μουμιοποίηση με περιτύλιξη –καρτονάζ– ανακαλύφθηκε σε μία ανασκαφή στο Αμπουσίρ ελ-Μελέκ, στην Κεντρική Αίγυπτο. Κοντά στο σημερινό Μπένι Σουέφ, το Αμπουσίρ ελ-Μελέκ είναι μία παραποτάμια πολιτεία του Νείλου, κάποτε αρχαία πρωτεύουσα της Άνω Αιγύπτου, που άντεξε στον χρόνο ως σταθερό εμπορικό κέντρο όπου κατασκευάζονται υφάσματα και χαλιά. Αν διαπλεύσει κάποιος σήμερα τον Νείλο προς τις εκβολές του, ο ακμάζων οικισμός κάνει αισθητή την παρουσία του μέσω ενός εργοστασίου τοιμέντου. Από μακριά, σύννεφα τσιμεντόσκονης αποκαλύπτουν, κατά κάποιον ειρωνικό τρόπο, τα νερά του Νείλου και την έρημο ολόγυρα με το παρουσιαστικό μιας ρομαντικής υδατογραφίας του ύστερου 18ου αιώνα.

Η αρχαία πόλη, την οποία οι Αιγύπτιοι αποκαλούσαν Χενέν νεσούτ (γνωστή ως Χνας στα κοπτικά και μετονομασθείσα σε Ηρακλεόπολη η Μεγάλη από τους Έλληνες και τους Ρωμαίους), γνώρισε τη δική της ευημερία – ένα μέρος πλούσιο σε ζώντες όσο και σε νεκρούς. Οι πολλές ταφές εδώ, στις αμμουδερές όχθες του Νείλου, τιμούσαν τη λατρεία του αρχαίου Αιγυπτίου θεού της ζωής και του θανάτου, της γονιμότητας και της αθανασίας – του θεού που ονομαζόταν Όσιρις. Εδώ λατρεύονταν επίσης οι ήρωες-θεοί Χερισέφ («Ηγεμόνας των Οχθών») και Χερισφύτ («Αυτός που είναι πάνω από τη δύναμη») – ο τελευταίος ήταν μία μορφή την οποία οι Έλληνες ηγεμόνες της Αιγύπτου της ελληνιστικής εποχής συσχέτιζαν με τον δικό τους ήρωα Ηρακλή.⁴ Και σαν περιτύλιγμα ενός από τους χιλιάδες θαμμένους ανθρώπους που βρέθηκαν στο Αμπουσίρ ελ-Μαλέκ, με τη μορφή υλικού μουμιοποίησης, γραμμένος με μελάνι πάνω σε χαρτί από επίπεδο καλάμι, ήταν εκείνος ο πρώιμος, σωζόμενος κατάλογος των Θαυμάτων. Γνωστός τώρα ως ο Πάπυρος του Βερολίνου 13044, ο *Laterculi Alexandrini* δημιουργήθηκε πριν από περισσότερα από 2.200 χρόνια.⁵

Ο *Laterculi Alexandrini* (η ονομασία *laterculus* χρησιμοποιήθηκε από την ύστερη αρχαιότητα και μετά για να υποδηλώνει μία εγχάρακτη πινακίδα ή πέτρα που δημοσίευε πληροφορίες σε μορφή καταλόγου ή ημερολογίου) είναι ένας αποσπασματικός κατάλογος πολλών καταλόγων – όχι μόνο των Επτά Θαυμάτων του Κόσμου, αλλά και πάμπολλων άλλων επτάδων: τα επτά σημαντικότερα νησιά, οι επτά ομορφότεροι ποταμοί, τα επτά ψηλότερα βουνά, οι επτά καλύτεροι καλλιτέ-

χνες (ο κατάλογος συνεχίζεται) – ένα είδος ζωτικής σημασίας αρχαίου ευρετηρίου του τύπου *Ποιος είναι ποιος*, αν θέλετε, ή το Buzzfeed της αρχαιότητας.⁶

Γραμμένος σχεδόν σίγουρα στην πόλη της Αλεξάνδρειας, ο πάπυρος *Laterculi Alexandrini* προέρχεται από μία εποχή και από έναν τόπο με τεράστια σιγουριά. Ο βασιλιάς-πολεμιστής Μέγας Αλέξανδρος, ο υπέρτατος αποικιστής που ξεκίνησε από τη Μακεδονία για να κατακτήσει εδάφη από την Αίγυπτο μέχρι την Ινδία (επιθυμώντας μία αυτοκρατορία που θα εκτεινόταν ακόμη μακρύτερα – από τις παρυφές του Ατλαντικού μέχρι την Κίνα), είχε πεθάνει πρόωρα ενόσω ακόμα έφερνε σε πέρας την κατάκτηση του κόσμου και το αχανές βασίλειό του είχε διαμοιραστεί από τους στρατηγούς του – που υπήρξαν κάποτε πιστοί, αλλά που πλέον είχαν διαμάχες μεταξύ τους.⁷

Ο αυθεντικός κατάλογος των Επτά Θαυμάτων υπήρξε συνεπώς ένα προϊόν της ελληνιστικής εποχής, εκείνης της πολυδιάστατης εποχής που εκτεινόταν από τον θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου (Αλέξανδρος Γ΄ της Μακεδονίας) το 323 π.Χ. μέχρι τον θάνατο της Κλεοπάτρας της Αιγύπτου (Κλεοπάτρα Ζ΄ των Πτολεμαίων) στην ίδια την Αλεξάνδρεια το 30 π.Χ. Ήταν μια εποχή όπου η ελληνική κουλτούρα είχε φτάσει στα πέρατα του κόσμου και είχε επίσης επιβληθεί διά της βίας. Έτσι βρίσκουμε πρωτότυπα των ανακτόρων, των ναών και των τάφων από τη γενέτειρα του Αλεξάνδρου στην Πέλλα της Βόρειας Ελλάδας να επανεμφανίζονται σε ακριβή, μαθηματικά αντίγραφα από το Σουδάν της Αφρικής έως τη Σογδιανή (αρχαίο πολιτισμό που κάλυπτε το σημερινό Ουζμπεκιστάν, Τουρκμενιστάν, Τατζικιστάν, Καζακιστάν και Κιργιστάν).⁸ Οι μεγάλοι βουδιστές βασιλιάδες των περιοχών που είναι σήμερα το Νεπάλ και η Βόρεια Ινδία, όπως οι Ασόκα, άφησαν επιγραφές βουδιστικής φιλοσοφίας σε ελληνική γραφή και γλώσσα έξω από κωμοπόλεις όπως η Κανταχάρ (που πήρε το όνομά της από τον Αλέξανδρο) στο σημερινό Αφγανιστάν.⁹ Στο Πακιστάν ανέφεραν συχνά τον Όμηρο, ενώ τραγωδίες του Σοφοκλή, του Αισχύλου και του Ευριπίδη παίζονταν σε ακροατήρια στα Σούσα του σημερινού Ιράν, στις ακτές της Κασπίας Θάλασσας και στη Βαβυλώνα – κοντά στη Βαγδάτη, εκεί όπου βρίσκεται το σημερινό Ιράκ.¹⁰

Ο Μέγας Αλέξανδρος, υπεύθυνος γι' αυτό το πάθος για τον ελληνικό πολιτισμό, νόμιζε πως τίποτα δεν ήταν αδύνατον. Το γνωστό ανα-

φώνημά του πως «ο κόσμος δεν είναι αρκετός!» συμπυκνώνει μόνο εν μέρει την όρεξη και τις επιδιώξεις του.¹¹ Επιμένοντας να διοργανώνει λογοτεχνικούς, αθλητικούς και πολιτιστικούς αγώνες όπου κι αν πήγαινε, κουβαλώντας ένα αντίτυπο της *Ιλιάδας* του Ομήρου με σχόλια του Αριστοτέλη,¹² είχε ως ένα από τα πρότυπά του τον θρυλικό ήρωα Περσέα (μυθολογικό χαρακτήρα για τον οποίο η οικογένεια του Αλεξάνδρου ισχυριζόταν ότι ήταν πρόγονός της), του οποίου ο βίος δίδαξε πως ο μεγαλύτερος φόβος μας είναι ο ίδιος ο φόβος.¹³ Σε έναν σημαντικό ελληνιστικό τάφο στο Δερβένι στη Βόρεια Ελλάδα, ο οποίος αποκαλύφθηκε τυχαία στη σύγχρονη εποχή κατά τη διάρκεια εργασιών διαπλάτυνσης ενός δρόμου, ήρθε στο φως ένα νόμισμα κομμένο από τον Αλέξανδρο, το οποίο φέρει στη μία πλευρά του μία εικόνα του ρόπαλου του Ηρακλή και στην άλλη τη θεά της σοφίας, την Αθηνά.¹⁴ Ο Αλέξανδρος διαπότιζε τις εκστρατείες του με ένα είδος αγωνιστικής αισιοδοξίας και πίστης στη δύναμη της πένας και του ξίφους. Ο ελληνιστικός κόσμος τον μιμήθηκε, υποστηρίζοντας μία άποψη του κόσμου η οποία ήταν ταυτόχρονα επιθετική και φιλόδοξη, λάγνα και λόγια. Η πίστη στην αστρολογία –αυτή την ψευδοεπιστήμη που επέτρεπε σε όλα τα πράγματα να είναι πιθανό να συμβούν– κλιμακώθηκε¹⁵ και η λατρεία της θεάς Τύχης ενθαρρύνθηκε στην πλειονότητα των ελληνιστικών πόλεων.¹⁶ Αν ταξιδέψετε σε πολλές τοποθεσίες της ελληνιστικής εποχής, από τον τάφο του βασιλιά Αντίοχου Α΄ στην κορυφή του όρους Νεμρούτ στην Ανατολική Τουρκία έως τις πόλεις του εμπορίου λιβανιού του Ομάν, θα βρείτε επίμονες, ιστορικές αναπαραστάσεις της Τύχης, της θεάς της καλοτυχίας.

Όπως ακριβώς οι νευροεπιστήμονες σήμερα μας λένε ότι εφευρίσκουμε τις αναμνήσεις μας για να φτιάξουμε ένα αφήγημα για τον εαυτό μας, έτσι και οι μυθοποιοί της ελληνιστικής εποχής ξαναέγραψαν την παγκόσμια Ιστορία ώστε να ταιριάζει με τις πεποιθήσεις τους (διακηρύττοντας, για παράδειγμα, ότι ο Βούδας ήταν στην πραγματικότητα απόγονος ενός Έλληνα στρατιώτη που εισέβαλε στην Ινδία με τον θεό του κρασιού και της έκστασης, τον Βάκχο-Διόνυσο – μία θεότητα της οποίας το μονοπάτι ο Μέγας Αλέξανδρος θα προσπαθούσε να ακολουθήσει).¹⁷ Η ελληνιστική εποχή φώτισε τις σύγχρονες και τις μελλοντικές γενιές ώστε να βιώσουν τον κόσμο μέσα από έναν ελληνικό φακό. Είναι μια επιρροή την οποία μπορεί κανείς τόσο να φοβάται όσο

και να θαυμάζει.

Ο Αλέξανδρος έδωσε το όνομά του σε τουλάχιστον πενήντα πόλεις στην Ασία, στην Αφρική και στην Ευρώπη. Λόγιοι και επιστήμονες στην Αλεξάνδρεια εφηύραν εξαιρετικά πράγματα: την πρώτη γνωστή ατμομηχανή, τον πρώτο υπολογιστή, τη γεωμετρία, το γεωγραφικό μήκος και πλάτος – έναν υπολογισμό που διαιρούσε τη Γη στις κλιματικές ζώνες που εξακολουθούμε να χρησιμοποιούμε και σήμερα, και αποτελούσε επίσης ένα μέσον για να μετρηθεί με ακρίβεια η περιμέτρος της.¹⁸ Άνθρωποι στις άλλες Αλεξάνδρειες σε όλο τον κόσμο πρόσεχαν, ενδιαφέρονταν και επιχειρούσαν κι αυτοί με τη σειρά τους να εξερευνήσουν και να αντλήσουν έμπνευση από τα θαύματα του κόσμου τα οποία ένιωθαν σημαντικά και ακαταμάχητα. Η ιδέα των Επτά Θαυμάτων ενίσχυσε τη συναρπαστική αίσθηση (που πρόσφερε και πνευματική ικανοποίηση) ότι οι άνθρωποι μπορούσαν να κάνουν το αδύνατο δυνατό.

Ο *Laterculi Alexandrini* ξεκινά με μία φανταστική συνομιλία ανάμεσα στον Μέγα Αλέξανδρο και στους *γυμνοσοφιστές* –στην κυριολεξία, γυμνούς σοφούς ρήτορες– της ινδικής υποηπειρώου σχετικά με τη φύση της εξουσίας του. Αναφερόμενοι σίγουρα στους Σαντού, τους βραχμάνους περιπατητικούς και τους βουδιστές της Βακτρίας (ανθρώπους που περιγράφονται ως χορτοφάγοι που ζούσαν γυμνοί), αυτοί οι *γυμνοσοφιστές* από την Ανατολή θεωρούνταν από τον ελληνιστικό κόσμο ως αρχέγονοι σοφοί, άνδρες που καταλάβαιναν την ευρύτερη δυνατή εξάπλωση της ανθρώπινης εμπειρίας (και οι οποίοι, είναι ενδιαφέρον, συμβούλευσαν τον Μέγα Αλέξανδρο ότι ο ισχυρότερος άνθρωπος στον κόσμο είναι ο άνθρωπος του οποίου η ισχύς δε δημιουργεί φόβο).¹⁹ Ο Έλληνας βιογράφος Πλούταρχος μας λέει κι αυτός ότι ο Αλέξανδρος συναντήθηκε με αυτούς τους σοφούς ανθρώπους και ότι στον απαιτητικό ηγεμόνα ελέχθη πως «οι σκληρές ερωτήσεις έχουν σκληρές απαντήσεις».²⁰ Η παρουσία τους στην κορυφή αυτού του αποσπασματικού καταλόγου των αρχαίων Θαυμάτων είναι σημαντική: η σύνταξη των Επτά Θαυμάτων δεν ήταν απλώς ένας κατάλογος μυστηριώδους ή παροδικού ενδιαφέροντος, αλλά επισημαινόταν ως μία άσκησις κατανόησης.

Ο κατάλογος των Επτά Θαυμάτων καταρτίστηκε συνεπώς ως μία εξακριβωση της φύσης της ισχύος και ως ένας διαφημιστικός και αλαζονικός οδηγός του «γνωστού κόσμου» – δηλαδή του κόσμου που γνώριζαν και είχαν εποικίσει οι Έλληνες της ελληνιστικής εποχής και οι σύμμαχοί τους. Όλα τα Θαύματα είχαν σύνδεση μεταξύ τους και όλες τις τοποθεσίες μπορούσε να τις επισκεφθεί κανείς με σχετική ευκολία. Τα Επτά Θαύματα του Αρχαίου Κόσμου –ένας κατάλογος που ποικίλλει αλλά περιλαμβάνει στην πιο τυπική μορφή του τις Μεγάλες Πυραμίδες στην Γκίζα, τους Κρεμαστούς Κήπους της Βαβυλώνας, το Άγαλμα του Ολυμπίου Διός, τον Ναό της Αρτέμιδος στην Έφεσο, το Μουσολείο της Αλικαρνασσού, τον Κολοσσό της Ρόδου και τον Φάρο της Αλεξάνδρειας, η πλειονότητα των οποίων είχε άμεση σχέση με τον Μέγα Αλέξανδρο, την οικογένειά του και τους ακολούθους του– διαιώνιζαν το εγκώμιο του ελληνισμού και της εγγενούς έμπνευσης, και την επιρροή του ελληνικού πολιτισμού στην αφύπνιση του αστεριού του Αλεξάνδρου.

Ποιος λοιπόν μεσολάβησε για να φτιαχτεί αυτή η πρωτείκη, εντυπωσιακή απογραφή των επτά; Ο Καλλίμαχος ο Κυρηναίος (γεννημένος στη Λιβύη αλλά που είχε επίσης έδρα του την Αλεξάνδρεια) έγραψε *Μία συλλογή θεαμάτων στους τόπους όλου του κόσμου* σε μια εποχή όπου ανεγειρόταν το ένα από τα Θαύματα, ο Φάρος της Αλεξάνδρειας, αλλά αυτό το έργο χάθηκε με το πέρασμα του χρόνου. Ο παλαιότερος πλήρης κατάλογος που έχει διασωθεί είναι σχεδόν σίγουρο ότι συντάχθηκε από έναν ποιητή γεννημένο στη φωτεινή, ευρεία ακτογραμμή του Λιβάνου, έναν άνδρα που ονομαζόταν Αντίπατρος ο Σιδώνιος. Ο Αντίπατρος ταξίδεψε στη Ρώμη και έγραψε τους στίχους του για τα θαύματα κάπου ανάμεσα στο 140 και στο 100 π.Χ. Το ποίημα περιέχει τόσο τα τείχη της Βαβυλώνας όσο και τους Κρεμαστούς Κήπους της Βαβυλώνας, αλλά αγνοεί τον Φάρο της Αλεξάνδρειας. Αυτό μπορεί να φαίνεται παράξενο δεδομένου ότι η Αλεξάνδρεια αποτελούσε το επίκεντρο του ελληνιστικού κόσμου και ο Φάρος ήταν μία εξαιρετική κατασκευή. Ίσως πάλι να ήταν απλώς πολύ προφανής. Ο κατάλογος των Επτά Θαυμάτων προήλθε από το δεσπόζον σημείο του φάρου – μία δέσμη φωτός που αναζητούσε και φώτιζε τα Θαύματα στα οποία μπορούσε να φτάσει κανείς ταξιδεύοντας. Είναι σχεδόν σαν ο Φάρος να αποτελούσε τη βάση για εξορμήσεις προς τα Θαύμα-

τα, μια βάση τόσο οικεία στους συγγραφείς οι περισσότεροι των οποίων έμεναν στην Αλεξάνδρεια, ώστε αποτελούσε απλώς ένα δεδομένο.²¹

Ακολούθησαν κι άλλοι κατάλογοι με Θαύματα. Ο Διόδωρος Σικελιώτης, Έλληνας ιστορικός του 1ου αιώνα μ.Χ. ο οποίος έγραψε μία εκτενή *Ιστορία του κόσμου*, πρόσθεσε στον κατάλογο έναν οβελίσκο στη Βαβυλώνα.²² Ο Ψευδο-Υγίνος, ένας άλλος συγγραφέας της ρωμαϊκής περιόδου, στο έργο του *Fabulae* παραλείπει τους Κρεμαστούς Κήπους της Βαβυλώνας.²³ Ο γεωγράφος Στράβων, ο στρατιωτικός ηγέτης Ιώσηπος και ο ιστορικός Κόιντος Κούρτιος Ρούφος δημοσίευσαν τους δικούς τους καταλόγους σε μία εποχή που Ρωμαίοι στρατηγοί, από τον Ιούλιο Καίσαρα και μετά, είχαν μετακινηθεί στα εδάφη της Αιγύπτου και της Ανατολής.²⁴ Όπως οι εξερευνητές της Βρετανικής Αυτοκρατορίας ή οι σοφοί του Ναπολέοντα, οι Ρωμαίοι ερευνούσαν και εναρμονίζονταν με τους θησαυρούς των περιοχών που ήθελαν να αποκαλούν δικές τους. Μία ελαφρώς σκιάδης φιγούρα, ένας άλλος Έλληνας ονόματι Αντίπατρος, που βρισκόταν στην υπηρεσία του κοσμογυρισμένου Ρωμαίου συγκλητικού Λεύκιου Καλπούρνιου Πίσωνα, ο οποίος άκμασε περί το έτος 1 μ.Χ., περίπου εκατό χρόνια μετά τον Αντίπατρο Σιδώνιο, θα μπορούσε πιθανώς να είναι ένας από τους παλαιότερους γνωστούς ταξιδιώτες που είδαν με τα μάτια τους και τα Επτά Θαύματα: «Έχω δει εγώ ο ίδιος τα τείχη της Βαβυλώνας που μοιάζουν με βράχους πάνω στους οποίους μπορούν να τρέξουν άρματα, και τον Δία στον Αλφειό· και τους Κρεμαστούς Κήπους, και το μεγάλο άγαλμα (Κολοσσός) του Ήλιου, και το τεράστιο έργο των βαθμιδωτών πυραμίδων, και τον μεγαλειώδη τάφο του Μαύσωλου... Θαύμασα επίσης το άγαλμα της Αρτέμιδος στην Έφεσο».²⁵ (Αυτός ο δεύτερος Αντίπατρος παραλείπει επίσης να αναφέρει τον Φάρο στην Αλεξάνδρεια.) Τον 5ο αιώνα μ.Χ., στην Κωνσταντινούπολη, ένας άλλος αινιγματικός συγγραφέας, ο Ψευδο-Φίλων ο Βυζάντιος, φαίνεται πως είχε γράψει έναν σύντομο ταξιδιωτικό οδηγό σχετικά με τα υπέροχα επτά της αρχαιότητας – αντίγραφα του οποίου κατέληξαν στο Άγιο Όρος στην Ελλάδα και στο Βατικανό, όπου ένα χειρόγραφο εκλάπη από τους στρατιώτες του Ναπολέοντα και έχει καταλήξει τώρα στην Παλατινή Βιβλιοθήκη

στη Χαϊδελβέργη.* Όλα τα σωζόμενα αντίγραφα αυτού του κειμένου είναι ημιτελή, καθώς σταματούν στα μισά του έκτου από τα επτά κεφάλαια. Μία έκδοση του 14ου αιώνα του έργου του Ψευδο-Φίλωνα έχει ψηφιοποιηθεί από τη Βρετανική Βιβλιοθήκη και είναι προσβάσιμη δωρεάν. Η πυκνογραμμένη μελάνη στο χρώμα του κάρβουνου με βαθυκόκκινες προσθήκες εντυπωσιάζει μέσα από τις σελίδες, τονίζοντας την (ανταμειφθείσα) προσπάθεια που θα χρειαζόταν να καταβάλει κανείς για να επισκεφθεί τα Θαύματα κατά τη διάρκεια της ζωής του και τη δύναμη να κρατά τις εικόνες αυτών των σπουδαίων έργων στο μάτι του μυαλού.²⁶

Στο πέρασμα των χρόνων οι ίδιοι οι κατάλογοι των Θαυμάτων έγιναν αντικείμενα πόθου. Η ελληνική λέξη που χρησιμοποιείται σε πολλά από τα αυθεντικά έγγραφα για τα Θαύματα ήταν *θεάματα* – «θέαμα» ήταν κάτι που άξιζε κανείς να «δει». Η λέξη «θέμα» στα ελληνικά εξελίχθηκε σε μία τοποθεσία ή σε ένα πράγμα που ήταν τοποθετημένο. Η έννοια *θεάματα* μορφοποιήθηκε στη συνέχεια σε κάτι καινούργιο: *θαύματα* – ένα φυσικό φαινόμενο που προκαλούσε κατάπληξη και θαυμασμό. Τα θαύματα είχαν συγκεκριμένη θέση, ήταν σταθερά τοποθετημένα: τα Θαύματα ήταν και εξακολουθούν να είναι πράγματα που βρίσκονται τόσο στη γη όσο και στο μυαλό μας, ορόσημα με κάθε έννοια της λέξης.

Και αυτά τα ορόσημα κατέληξαν σε έναν κατάλογο, σ' εκείνη την ελληνιστική κουλτούρα που καθοδηγείτο από τη λογική, εμπειρική, ταξινομική προσέγγιση στοχαστών όπως ο Αριστοτέλης (προσωπικός δάσκαλος του Μεγάλου Αλεξάνδρου).²⁷ Για τους κατοίκους της Αλεξάνδρειας, η διαμόρφωση καταλόγων κατηγοριοποίησης ήταν υψίστης σημασίας. Η Αλεξάνδρεια ήταν η μηχανή αναζήτησης του ελληνιστικού και του ρωμαϊκού κόσμου – και τα Επτά Θαύματα ήταν τα αριστουργήματα τα οποία εκείνοι που ζούσαν στην πόλη ή στην ευρύτερη Ανα-

* Το παλαιότερο σωζόμενο χειρόγραφο χρονολογείται από τον 9ο αιώνα μ.Χ. και φέρει καθαρά το όνομα του συγγραφέα στο πάνω μέρος του: «Φίλων ο Βυζάντιος». Ο Φίλων Βυζάντιος, γνωστός και ως Φίλων Μηχανικός, ήταν ένας μηχανικός που πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στην Αλεξάνδρεια τον 2ο αιώνα μ.Χ. Το αν αυτός που έγραψε ετούτο τον οδηγό στα Επτά Θαύματα ήταν ο Φίλων της ελληνιστικής εποχής ή ο Ψευδο-Φίλων που έζησε στη Νέα Ρώμη, την Κωνσταντινούπολη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, περίπου 500 χρόνια αργότερα, είναι δουλειά ντέτεκτιβ για τους λόγιους και δεν έχει επιλυθεί ακόμα πειστικά.

τολική Μεσόγειο μπορούσαν να επισκεφθούν ταξιδεύοντας. Μάλιστα, αν και ο σπουδαίος Φάρος της Αλεξάνδρειας πρωτοεμφανίζεται σε έναν σωζόμενο κατάλογο Θαυμάτων του 5ου αιώνα μ.Χ. (αρχικά σε μία ανθολογία ελληνικών επιγραμμάτων, όπου περιγράφεται επίσης ως το «πρώτο» Θαύμα σε ένα χριστιανικό επιστημονικό κείμενο περί το 300 μ.Χ., και κατόπιν αναφέρεται ξανά στο έργο του λόγιου μοναχού από τη Γαλατία, Γρηγορίου της Τουρ), είναι ουσιώδες να τον συμπεριλάβουμε εδώ επειδή προστάτευε την ίδια την πόλη που φιλοξενούσε τους λόγιους, ποιητές και επιστήμονες –που υποστηρίζονταν από μία βιβλιοθήκη φορτωμένη με πάπυρους από το δάπεδο έως το ταβάνι– οι οποίοι εξασφάλιζαν όχι μόνον ότι η ιστορία του κόσμου χαρακτηριζόταν από τα θαύματά του αλλά και ότι η γνώση για αυτά ήταν ουσιώδης για έναν πλήρως λειτουργικό κόσμο.²⁸

Όπως έχω ανακαλύψει όμως γράφοντας αυτό το βιβλίο, η θεμελιώδης αλήθεια για τα Επτά Θαύματα είναι πιο περίπλοκη, μεγαλύτερων διαστάσεων, περισσότερο σχετιζόμενη με τον διεθνισμό παρά με τον καθαρό πατριωτισμό. Κι αυτό επειδή τα αρχικά Επτά Θαύματα αφορούν τόσο την Ανατολή όσο και τη Δύση και έχουν να κάνουν τόσο με την ανθρώπινη ψυχολογία όσο και με τον σωματικό θρίαμβο. Οι Έλληνες της ελληνιστικής εποχής μπορεί να είχαν επιβάλει την έννοια των Θαυμάτων στην Αλεξάνδρεια τον 3ο ή τον 2ο αιώνα π.Χ. (η ελληνική κουλτούρα που εφηύρε την έννοια *ιστορία* φημιζόταν για την επιδεξιότητά της στο να γράφει τον εαυτό της μέσα σ' αυτήν*),²⁹ παρ' όλα αυτά η ταξινόμηση των «θαυμάτων» –ιδίως όταν συγκεντρώνονταν επτά μαζί– αποτελούσε στην πραγματικότητα μία μεσανατολική παράδοση. Η λέξη που χρησιμοποιήθηκε αρχικά σε ένα γραπτό κείμενο για να περιγράψει τα θαύματα είναι *ταμπράτι* – μία βαβυλωνιακή έννοια που χρονολογείται πριν από 5.000 χρόνια.³⁰ Μαθαίνουμε για πρώτη φορά και πιο συστηματικά για την *ταμπράτι* όταν αυτή αναφέρεται στα Μεγάλα Τείχη της Βαβυλώνας – τα τείχη εκείνα που έμελλε να καταρρεύσουν και που εμφανίζονται ως ένα από τα Επτά Θαύματα σε πολλούς αρχαίους καταλόγους.³¹

* *Ιστορία* είναι μία αρχαία ελληνική λέξη που σημαίνει λογική έρευνα και ο «Πατέρας της Ιστορίας» ήταν ο Έλληνας ιστορικός, περιηγητής και συντάκτης απομνημονευμάτων Ηρόδοτος.

Το θαύμα στην αρχική του χρήση μοιάζει να σημαίνει κάτι το μνημειώδες. Κάτι που εμπνέει φόβο. Τα τείχη της Βαβυλώνας, για παράδειγμα, και τα ζιγκουράτ της Βαβυλωνίας ήταν θαύματα επειδή ήταν κυριολεκτικά θεάματα που εντυπωσίαζαν, που έκοβαν την ανάσα όποιου τα έβλεπε, που φόβιζαν. Το *ταμπράτι* είναι ένα θέαμα, κάτι που έχει φτιαχτεί για να το βλέπουν οι άνθρωποι. Καταλαβαίνουμε ακόμα και σήμερα τη δύναμη του δέους. «Κοιτάξτε τα έργα μου, Ισχυροί, κι απελπιστείτε!» αναφωνεί βροντερά ο Βασιλεύς των Βασιλέων Οζυμανδίας (ο Αιγύπτιος φαραώ Ραμσής Β΄) όπως το έχει φανταστεί ο ποιητής Σέλει.³²

Για πολλούς πολιτισμούς στη Μέση Ανατολή, το επτά ήταν επίσης ένας αριθμός με τον οποίο ξεκινούσαν και τελείωναν όλα τα πράγματα – υπήρχαν Επτά Ουρανοί, Επτά Κολάσεις, Επτά Πύλες προς την Κόλαση (μέσα από τις οποίες προχωρούσε η παντοδύναμη θεά της αγάπης Ινάννα, ρίχνοντας ένα ρούχο της σε καθένα από τα ανοίγματα – ένας πρόδρομος του αποκαλυπτικού χορού των Επτά Πέπλων της Σαλώμης), Επτά Εποχές του Ανθρώπου, Επτά Εποχές της Δημιουργίας στο Κοράνι.³³

Υπήρχαν Επτά Ουράνια Σώματα και Επτά Σοφοί της Ελλάδας· η ασσυριακή λέξη για τον κόσμο, *κισάτου*, ισούται με το επτά. Ο αριθμός επτά είχε μία φυσική, συμβολική και συνειρμική δύναμη. Το επτά ήταν ένα δυνατό άθροισμα επειδή σχετιζόταν με τα επτά στοιχεία της φύσης (γη, αέρα, φωτιά και νερό) και τα τρία του ουρανού (τον ήλιο, τη σελήνη και τα αστέρια). Το επτά ήταν μαγικό, ήταν το μόνο που είχε σημασία· μην αποτελώντας παράγωγο ούτε παράγοντα των πρώτων δέκα αριθμών, ήταν αδιαίρετο. Ο Πυθαγόρας, ο μαθηματικός από τη Σάμο, η οποία απέχει μικρή μόνο απόσταση σε ευθεία γραμμή απ' όλα τα Επτά Θαύματά μας εκτός από ένα, ονόμαζε τον αριθμό επτά Αθηνά – την Παρθένο. Μία παρθένος η οποία έχει απολαύσει πολλούς εραστές.³⁴

Η δύναμη του επτά μπορούσε να είναι μοχθηρή όπως και αγαθή. Σε ένα ακκαδικό κείμενο του 9ου ή 8ου αιώνα π.Χ. – γραμμένο περίπου εκατό χρόνια πριν από την πιθανή κατασκευή των Κρεμαστών Κήπων της Βαβυλώνας – επτά γιοι του ουρανού στη γη καλούν τον Ίρα, τον θεό της πανώλης, να καταστρέψει το ανθρώπινο είδος. Ο Ίρα, γνωστός και ως Έρα, κάνει πίσω λίγο πριν από την εξολόθρευση, υποχωρώντας με αυτά τα επτά προσωποποιημένα όπλα, εκείνους

τους τρομερούς «ασύγκριτους πρωταθλητές» – οι οποίοι επανεμφανίζονται σε άλλα κείμενα και συμφραζόμενα ως το κακό της ασθένειας.³⁵ Τα ξόρκια των επτά ηρωικών σωτήρων –η μεσοποταμιακή τελετή *μιπι μεσέρι*– θεωρούνταν ότι εξουδετέρωναν τους επτά κακούς.³⁶ Η ελληνική αλληλεπίδραση με την Ανατολή από αυτή περίπου την εποχή, καθώς περιπετειώδεις Έλληνες προχωρούσαν τολμηρά προς τον ανατέλλοντα ήλιο από τον 8ο αιώνα π.Χ. και μετά, φαίνεται να έχει φέρει τις επταθεματικές ιστορίες στον ελληνικό κανόνα – οι Επτά Επί Θήβας, η επτακέφαλη ύδρα κτλ. Έτσι, παρόλο που μπορεί να οδηγηθούμε στη σκέψη ότι τα Επτά Θαύματα αναδύθηκαν από τον ελληνιστικό κόσμο, η έννοια έχει πολύ βαθύτερες μεσανατολικές και ασιατικές ρίζες.

Συλλογικά και ατομικά, ο αντίκτυπος των Επτά Θαυμάτων του Αρχαίου Κόσμου δεν ήταν μόνο το σοκ και δέος που αποτελούσε τον αρχικό τους στόχο, αλλά και μια μαγιά ιδεών. Η ίδια η πράξη της σύνδεσης ετερόκλητων εκφράσεων πολιτισμού μάς δίνει ελπίδα ως είδος – είναι μία πράξη επικοινωνίας. Η καταγραφή τους σε κατάλογο αποτελεί επίσης μία πολιτική πράξη. Η συλλογική ευφυΐα αποτελεί το σήμα κατατεθέν του είδους μας.³⁷

Τα θαύματα έχουν αξία επειδή μπορούμε εξαιτίας τους να αναρωτιόμαστε. Όταν τα σκεφτόμαστε, μπορούμε να φανταστούμε την ανθρώπινη προσπάθεια που χρειάστηκε να δημιουργηθούν, είμαστε μάρτυρες της παράξενης, μερικές φορές εποικοδομητικής, μερικές φορές καταστροφικής παρόρμησής μας να βρισκόμαστε σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο. Ήταν η επιλογή των επτά εκείνη που έκανε τα αντικείμενα αυτού του έργου και τη σύνταξη εκείνων των καταλόγων των Θαυμάτων μοναδικά, που τους προσέδωσε μία σχεδόν μυστηριακή αύρα: τα Θαύματα καθαντά υπήρξαν σε μεγάλο βαθμό συσσωρευσεις ανθρώπινης σύνεσης και θέλησης, ανθρώπινο εγχείρημα και φαντασία που εκφράστηκε με πήχεις και τομές.

Γιατί λοιπόν να γραφτεί αυτό το βιβλίο; Γιατί να επιλέξει κάποιος να το διαβάσει; Ίσως επειδή κάτι μας καθοδηγεί να θέλουμε ορισμένα επιλεγμένα θέματα της κοινής ζωής μας να έχουν σημασία –αυτό που έχει αποκληθεί συμβολική κληρονομιά–, μια σημασία την οποία μεταβιβάζουμε στη μνήμη και συνεπώς στο είναι μας.³⁸ Εξακολουθούμε να νιώθουμε μία σύνδεση με εκείνα τα μακρινά Θαύματα της αρ-

χαιότητας, Θαύματα που εκτείνονται από την Πρώμη Εποχή του Χαλκού έως το απόγειο της ελληνοιστικής εμπειρίας, εν μέρει επειδή το ίδιο έκαναν και οι αρχαίοι μας πρόγονοι. Μην ξεχνάμε ότι μια συναρπαστική νέα έρευνα δείχνει πως καθένας από εμάς είναι ο άμεσος απόγονος είτε ενός φαραώ που διέταξε την κατασκευή των πυραμίδων, είτε ενός εργάτη που τις έχτισε.³⁹ Βοηθάει άραγε αυτό στο να εξηγήσουμε τη γοητεία των χρυσών αιώνων που ανήγειραν τα αρχαία Θαύματα, την έννοια του ότι αν πετύχαμε κάποτε το «μεγαλείο», μπορούμε να το κάνουμε ξανά; Αν καθίσουμε και το σκεφτούμε, σίγουρα είναι παράξενο ότι πολλοί από εμάς γνωρίζουν τι είναι τουλάχιστον κάποια από αυτά τα Θαύματα, ότι έχουμε μία αίσθηση γι' αυτά, ακόμη κι αν μπορούμε να κατονομάσουμε μόνο ένα ή δύο από τις πολλές εκατοντάδες χιλιάδες αρχαία μνημεία που υπάρχουν σε όλη τη Γη (μόνο η UNESCO έχει καταγράψει 1.154 Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ένα μικροσκοπικό κλάσμα του συνόλου όσων έχουν δημιουργηθεί).⁴⁰ Νιώθουμε όμως μία σύνδεση με τα Επτά Θαύματα επειδή το θέλουμε, επειδή το έκαναν οι αρχαίοι μας πρόγονοι. Θέλουμε να ακολουθήσουμε την παράδοση πολλών γενεών που έχουν πει στον εαυτό τους (και συνεπώς σε εμάς) ότι αυτά τα μέρη έχουν σημασία. Θέλουμε να νιώσουμε ότι αυτά τα υπέροχα έργα θα μπορούσαν να συσχετιστούν με εμάς, ότι με κάποιον τρόπο έχουμε αναλάβει το προνόμιο της διαφύλαξής τους και συνεπώς της κυριότητάς τους. Έτσι, από τις φωτεινές επιγραφές που απεικονίζουν τα Επτά Αρχαία Θαύματα στην αίθουσα αναμονής του κτιρίου Εμπάιρ Στίιτ (που εγκαταστάθηκαν τη δεκαετία του 1960 και αφαιρέθηκαν το 2007) έως το όραμα της Βαβυλώνας του Φλαμανδού ζωγράφου Μπρίγκελ, φιλοτεχνημένου με λάδι πάνω σε ελεφαντόδοντο και ξύλο, από τα διακοσμητικά σχέδια του Χρυσού Οίκου του Νέρωνα στην αυτοκρατορική πρωτεύουσα της Ρώμης, μέχρι τις αναφορές στο *Game of Thrones*,⁴¹ η μία γενιά μετά την άλλη έχουν νιώσει ως φύλακες του γεγονότος και της φαντασίας αυτών των Θαυμάτων – πραγματικών και φανταστικών. Ακούστε απλώς τον σπουδαίο Ρωμαίο ιστορικό Τάκιτο να περιγράφει την αλληλουχία των φυλάκων του Ναού της Αρτέμιδος στην Έφεσο:

Ο νικηφόρος Πατέρας της έκστασης, ο θεός Βάκχος, συγχώρεσε τις ικέτιδες Αμαζόνες που είχαν μαζευτεί γύρω από το ιερό

της Αρτέμιδος. Και τότε, με την άδεια του Ηρακλή, όταν ο ήρωας υπέτασε τη Λυδία, οι μεγαλοπρεπείς τελετές του ναού ενισχύθηκαν και κατά τη διάρκεια της περσικής διακυβέρνησης τα προνόμιά του δεν περιορίστηκαν. Έπειτα απ' αυτό οι τελετές του και τα έθιμά του διατηρήθηκαν από τους Μακεδόνες και τελικά από εμάς (δηλαδή από τη δύναμη της Ρώμης).⁴²

Όπως ακριβώς ο φιλόσοφος ρωτάει «αν πέσει ένα δέντρο σε ένα δάσος και δεν υπάρχει κανείς για να το ακούσει, παράγει ήχο;» έτσι συμβαίνει και με τα Θαύματα: δίχως αυτούς που είναι πρόθυμοι να τα θαυμάσουν, είναι τίποτα; Τα θαύματα αποτελούν την ενσάρκωση μιας έννοιας που καλύπτει τουλάχιστον 5.000 χρόνια ανθρώπινης εμπειρίας. ΚΛΕΟΥΣ ΝΤΓΚΕΓΟΥΙΘΟΜ –«αθάνατη φήμη»– μία πρόμη πρωτοϊνδοευρωπαϊκή φράση η οποία γίνεται κλέος στα αρχαία ελληνικά και σημαίνει την αξία του να αποτελεί κανείς αντικείμενο συζήτησης, να τον θυμούνται. Ταξιδεύοντας στα ίχνη αυτών των ανθρώπων, αρχαίων και σύγχρονων, που επεδίωξαν να δουν αυτά τα Θαύματα με τα δικά τους μάτια ή μέσα στο μυαλό τους, και έχουν εμπνευστεί, έχουν συγκινηθεί ή έχουν απογοητευθεί από αυτή την εμπειρία, το βιβλίο αυτούτο επιχειρεί όχι απλώς να καταγράψει τα Επτά Θαύματα, αλλά να τα κατανοήσει, να τα εκτιμήσει όπως είχαν αρχικά βιωθεί και όπως τα θυμούνταν αρχικά οι άνθρωποι· να θέσει το ερώτημα γιατί τα πράγματα γενικά και αυτά ειδικότερα είναι αξιοθαύμαστα και γιατί αξίζουν τον κόπο να τα θαυμάσει κανείς.

Αντί να επιλέξω αυτά τα Θαύματα με την αποστασιοποίηση του κλινικού, θέλω να προσπαθήσω να τα φανταστώ όπως θα τα είχαν δει οι αρχικοί κατασκευαστές τους, καθώς και οι άνδρες (και κατά περιπτώσεις και οι γυναίκες) που ταξίδευαν χιλιάδες χιλιόμετρα για να τα θαυμάσουν ή που αφιέρωναν πολύτιμη μελάνη ή κόπο γράφοντας ολονυχτίς για να τα περιγράψουν και να διαδώσω την ιστορία τους, κρατώντας ζωντανή την έννοια των Επτά Θαυμάτων. Κι αυτό επειδή δεν ήταν ποτέ άχρηστα κελύφη, αλλά ζωντανά μνημεία που είχαν άμεσο σκοπό. Το να ψάχνω στοιχεία και να φαντάζομαι καθένα από αυτά στις ημέρες της δόξας του και το να ανατρέχω και να ερευνώ τις στενές και πολύ ενδιαφέρουσες διασυνδέσεις που είχαν όλα μεταξύ τους ήταν μία

εμπειρία που με αντάμειψε απίστευτα. Το να ακολουθήσω τα ίχνη εκείνων που είχαν κάνει προσκυνηματικά ταξίδια διά ξηράς ή διά θαλάσσης, από τους Ρωμαίους συγγραφείς έως τους Άραβες εμπόρους, από τους Οθωμανούς αξιωματούχους (κάποια εποχή και τα Επτά Θαύματα της Αρχαιότητας βρίσκονταν εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας) έως τις ένθερμες μεσαιωνικές μοναχές που αφήφησαν τον αποκαλούμενο Μεσαίωνα προκειμένου να αποτίσουν φόρο τιμής σε αυτούς τους αρχαίους πόλους έλξης, ήταν μία περιπέτεια που, αν και επικίνδυνη μερικές φορές, υπήρξε συναρπαστική.

Σε εκείνο τον αρχικό κατάλογο σε πάπυρο, τον *Laterculi Alexandrini*, τον σκαλισμένο με αποξηραμένα σφαιρίδια μελάνης –τα οποία μία πρόσφατη ανάλυση δείχνει ότι ήταν φτιαγμένα από ένα μείγμα αιθάλης, ώχρας, ελαιόλαδου, νερού, ξιδιού και αραβικού κόμμι (αποξηραμένος χυμός που λαμβάνεται από τις ακακίες οι οποίες φύονται συχνά στη Σομαλία)⁴³– ο Ναός της Αρτέμιδος στην Έφεσο αναφέρεται πρώτος. Σ' αυτό το βιβλίο έχω επιλέξει να απαριθμήσω τα Θαύματα με χρονολογική σειρά. Η δημιουργία καθενός από αυτά μας λέει κάτι το σαφές σχετικά με την Ιστορία και σχετικά με μία ιστορική στιγμή· ο αντίκτυπός του μιλάει για το πέρασμα του χρόνου και για την εξέλιξη της ανθρώπινης εμπειρίας. Μετά τον Ναό της Αρτέμιδος, το Θαύμα που ακολουθούσε τότε ήταν το παλαιότερο και ταυτόχρονα, σε αντίθεση με ό,τι θα έλεγε το ένστικτό μας, το μόνο από τα αρχικά αρχαία επτά που εξακολουθεί να επιβιώνει σε μεγάλο βαθμό άθικτο. Εξακολουθεί να αποτελεί όντως ένα αντικείμενο θαυμασμού: είναι η οικογένεια των πυραμίδων ηλικίας 4.500 ετών στο Υψίπεδο της Γκίζας στην Αίγυπτο και συγκεκριμένα η Μεγάλη Πυραμίδα της Γκίζας.⁴⁴

ΟΤΑΝ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΝΕΙ ΤΟ ΑΔΥΝΑΤΟ ΔΥΝΑΤΟ

Το όνομά τους θα ακούγεται στους αιώνες:
Η Μεγάλη Πυραμίδα στην Γκίζα. Οι Κρεμαστοί Κήποι
της Βαβυλώνας. Ο Ναός της Αρτέμιδος. Το Άγαλμα
του Ολυμπίου Διός. Το Μαυσωλείο της Αλικαρνασσού.
Ο Κολοσσός της Ρόδου. Ο Φάρος της Αλεξάνδρειας.
Τα Επτά Θαύματα του Αρχαίου Κόσμου αποτέλεσαν
απόδειξη της εκπληκτικής ανθρώπινης ευφυΐας
και του μεγαλείου της αρχαιότητας. Σήμερα μόνο
η Μεγάλη Πυραμίδα έχει επιζήσει από τη φθορά
του χρόνου, κι όμως η μεγαλοπρέπεια αυτών
των επτά θαυμάτων εξακολουθεί να μας μαγεύει.

Μέσα από μια συναρπαστική αφήγηση,
εμπλουτισμένη με τις τελευταίες αρχαιολογικές
ανακαλύψεις, η ιστορικός Μπέτανι Χιουζ ταξιδεύει
στο παρελθόν και στο παρόν, με στόχο να αναρωτηθεί
και να μάθει γιατί δημιουργούμε και γιατί επιλέγουμε
να θυμόμαστε τα θαύματα των άλλων, ενώ ταυτόχρονα
εξερευνά τα ίχνη των Επτά Θαυμάτων αλλά και
τον αντίκτυπό τους στην Ιστορία.

*Ένα ταξίδι στην αδάμαστη φιλοδοξία
και δημιουργικότητα του ανθρώπινου πνεύματος.*

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
psychogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧΗΣΗΣ: 31267